

akarja észrevenni az, aki jóllakott és érzéketlen. Vannak esetek, de mennyire vannak, amelyekben a vigasztalás aljasság, és kötelesség a kétségbeesés. Hiszen az a nemes görög művész, aki hősokeket is tud ábrázolni, egyáltalában nem szégyelli, hogy alakjai sírnak is fájdalmas indulataikban. Még közmondásosan is azt mondja: a könnyel teli férfiak a jók. Hagyjon engem békén mindenki, akinek száraz a szíve, száraz a szeme. Elátkozom a boldogokat, akik csak látványul nézik a boldogtalanságot. A testi és szellemi szorongatás legkegyetlenebb helyzetében még nemesen is viselkedjünk, hogy tetszésüket elnyerjük, hogy tapsolhassanak kimúlásunknak, forduljunk fel a szemük előtt illedelmesen, mint egy gladiátor, gondolja Dudi, de végül azt mondja: jó vagy nálam egy sörre. A közbülső idők minden kellemetlen, kényelmetlen érzése elmúlt, egyikük sem neheztelt már a másikra; mindenféle keserűség eltűnt közülük – csak a bánat maradt, az ült a vállukon, mint egy súlyos, fekete madár. A Kapitány megadóan bólint. Értik egymást. Győzelem, veszteség. Szavak.

---

1) Előfordult-e már nálatok otthon cserebomlás? Ha igen, hogyan védekeztetek el-lene?

2) Megengedhető-e egy kémiatanár nő részéről, hogy szőkén és raccsolva azt mondja: szövetlek titeket, macikáim? El lehet-e ezt viselni?

## • Fővárosi térzene •

Jókai Mór

---

### A HAJDANI HANGOS BUDAPEST

(1900)

Mikor a dél-olaszországi fő városokat végigjárta az ember, ahol úgy kiabálnak az utcán, mintha fegyverbe szólítanák a lakosságot a hitetlenek ellen, pedig csak paprikát meg paradicsomot árulnak, s aztán visszakerül a kéjutazó a magyar fővárosba, szinte meglepi az a csendesség, ami itthon minden utcát, piacot betakar.

Hajh, nem így volt ez a hajdani boldog időkben, amikor én Pestre fölkerültem ügyvédbojtárnak, akit még akkor jurátusnak híttak. Csak Pestről beszélhetek, Budára nem jártam. Ott csendesség volt. Annál több volt a hang Pesten.

Már korán reggel elhangzott a kapuban a milimári leány csengő szózata: „Káfnz a Mili, oder a gutsz Obersz.” Utána következett a homokáruló asszony erősebb hangja, mélabús akcentussal: „Káfnz Szó–ond!” Mert homokra nagy szükség volt akkor. Bizony nem eresztették be a parkettet viaszkkal, s nem kefélték fel csuszamlásra, hanem behintették a pallót tisztességesen szép apró homokkal, hogy tiszta legyen a szoba, ahogy az egykorú, táncra termett népdal megörökíté:

*„Hogy itt a tisztán, / a palló deszkán: / nem leszek többet / nyoszolyóleány. /  
Nem ülök többet / a vőfény mellé. / Ha leszek, leszek, / menyasszony leszek. /  
Ha ülök, ülök / vőlegény mellé.”*

Következett bizonyosan erre az ószeres programszava, az orrhangon elzengett „handle wósz!”, akit a kutyák megugattak. Kutya volt minden háznál.

Még több baja támadt a házörző állatokkal a drótos atyafinak, amíg a kapuban állva jelszavát elkiáltotta: „Rájne pinte, héfe flikk!”, de annak már szeges végű botja volt, tudta védelmezni magát.

Honfitársa, az üveges tót már csak az ablakon kiáltott be: „fénster mók!”, de azt minden ablakon bekiáltotta.

Künn az utcán már hangosabban nyilatkozott a vállalkozási szellem.

A taksonyi szekeres kiabálta a saroglyából: „krumpli káft!” – félig magyarul, félig németül; a soroksári zsuppos gazda ellenben egész korrekt németiséggel: „strowa káft!” A verségi meszesember annál szebben tudta kívágni ezt a szót: „ka–lik!”

Olasz nyilatkozat is érvényesült: a salamuccio nagy szatyorral a vállán ügetett végig a gyalogjárón, ez egyetlen szóból álló programmal: „kezó”, ami olaszul valószínűleg sajtot jelent.

Azonban a magyarságnak is elég lett téve az olajáruló palotai menyecske által, aki ezt a szót, „olaj–it!”, olyan pompás gikszerral tudta kívágni, hogy annál szebbet az operában sem lehetett hallani. Az pedig nevezetes olaj volt: parasztszítán facsart lenmagolaj; ami a bohémvilág s a gurmand demokrácia előtt nagy kedveltségnek örvendett, mint kiegészítő része a lenmagolajos káposztának, ami netovábbja a delicatessenek.

Határozottan sovíniszta volt különben a köszörűs, aki az utcán gyakorolta a művészetét, mert az nem énekelt mást, mint „két garas éles, egy garas fényes!”. A mostani örült köszörűsök nem kiáltanak semmit.

Ellenben a Duna-vizes embernek hite és meggyőződése tiltotta más nyelven árulni a vizet, mint németül: a kétkerekű kordé mellett hol maga, hol a felesége jajdulva fel e szóval: „Dónawó–ósz!” Néha a kordéba fogott szamar is sietett közbeénekelni, ami szép triót adott ki.

Rokonszenves alak volt többek között a sípoló rongyász, aki targoncáját mindenféle üvegből készült drágaságokkal körülaggatva, tilinkóbillegetéssel járta végig az utcákat; a kapukon „hó–ózz ringyet–rongyot, kenderkócot, üveget, csontot hó–ózz!”. Ezt nem ugatták meg a kutyák; a gyerekeknek pedig éppen kedvence volt: rubintos gyűrűket osztogatott nekik – ólomból.

Egy ilyen rongyszerű nagyra fölvitte a dolgát: meggazdagodott; a fia aztán nagy préda lett. Egyszer az apa akkor nyitott be a kávéházba, mikor a fia javában traktálja a korhely kompániát. Az öreg odaszólt a fiának: „Számi! Te még sípolsz!” – S bizony, sípolt.

De mégiscsak legnépszerűbb alak volt a városban az a fehér kötényes legény, aki egyik kezében szénnel fűtött pléhatlant, a vállán gyékényszatyrot cepelve, e buzdító szót hangoztatá: „warme wüerst!” Egyszer a Zrínyi-beli hazafiak rávették, részint biztató szóval, részint susztertallérokkal a derék kikiáltót, hogy kiáltsa ezentúl magyarul e közkedveltségű hirdetményt, melynek formája ekképp hangzott: „tüzes, meleg, forró, lánggal égő kolbászt!” Erre én jól emlékezem. Azonban nem sokáig gyönyörködhettem benne, mert a városkapitány betiltotta ezt a nyilatkozást, azt adva okul, hogy annak dallama nagyon hasonlít bizonyos liturgia végső verséhez.

A fiákerállomásoknál nagy volt a vitatkozás a kocsisok közt, melynek tenora megközelítette egynémely községtanács parlamenti értekezését, félbeszakítva a közeledő kuncsaft által, akkor: „Fahr mer euer gnadn?“, s aztán hangosan az „aufschaut!“.

Egyszerre megelevenül az utca: gyermekserег rohan előre nagy hűjjahóval, közösen a vándorkomédiás-csoport. Elöl egy kétpúpos teve, melyen piros ruhás szerezcsen ül, kétfelől keze ügyébe eső üstdobokat püfölvé, nyomában a társaság primadonnája flincerlis szoknyában, fehér lovon ülve, bohócok gyalog és tenyerükön járva, hátul az ezermester rabszolgáktól húzott kurrikulumon, tollas sisak a fején: deklamál hétféle nyelven, s árul hétféle balzsamot potom áron – ellenben fogat húz ingyen.

Beljebb hatolva a városba, ott találjuk éppen a Nemzeti Színház tőszomszédságában, a régi botanikus kertben az állatseregletet. A kapuban cylinderkalapos úr fűjja a trombitát keservesen, s közbe-közbe magyarázza ékes magyar nyelven, hogy odabenn, a deszkabódében látható „tefe, mefe, korkodélus, amerikai majom“.

A Városház előtti téren cigányzene hangzik, ott táncolja a verbunkost hat szál huszárlegény, biztatva az ácsorgó fiataliságot: „csapj fel, pajtás katonának!“ Akit elránthatnak, mindjárt fejébe nyomják a pántlikás csákót, úgy viszik danolva végig az utcán.

No de déli tizenkettőt üt az óra: itt az ideje a marhahajtásnak! Bömbölő gulyákat terelnek keresztül a város legszelesebb utcáin, kísérve mészároslegényektől és óriási szelindekektől. Akad egy tulok, akit elővesz a rosszsejtelem, kitor a csapatból, neki az útnak, merre tág a világ. Annak aztán utána valamennyi szelindekkel; hangzik az uszítás jelszava: „Fassz órwájschel!“ (fogd a fülét!), míg végre elfogják, s kötelet kötve a két szarvára, hozzák nagy diadallal vissza, kutyák csaholása s ötven gyerek zsvajja mellett, kik az utcát széltében elfogó kötélbe kapaszkodnak.

Ez a jelenet is elmúlik, szabad tér marad a verklisnek az utcán, aki a felesége éneklése mellett nagy viaszkos vászonról magyarázza a legújabb hírhedett gyilkosságot a kíváncsi közönségnek, melyet széjjelriaszt a nagy ostordurrogással, csengéssel vágató gyorskocsi meg a trombitaszóval érkező delizsánc.

Aki még többet akar hallani, kimegy a Duna-partra, ahol mindenekfelett gyönyörködhetik a nagy terjedelmű kofaasszonyiságok kölcsönös nyájaskodásaiban, melyet kórusként kísér a Duna-parti cölöpverők sulyokpufogása, megelőzve e csatakiáltástól: „hóba ciba, húzd rá!“, mely tíz kötélnek egyszerre megrántását eredményezi. Mélabúsan vegyül közé a Dunán felfelé vontató hajósfüllajtárok folytonos kiabálása a lovaikra, akiknek a megrakott gabonáhajóról másfél öles bükkfa tülökkel adnak utasítást, melynek hangja mértföldnyire elhallik.

Délutánonkint zeng az utca a polgári zenekar gyászindulójától. Előkelő halottat kísérek – kifelé menet Dom Sebastian kardalával, visszajövet a „meghalt a cselszövő“-vel a gyászoló családot.

Aztán következik az esteli harangszó, melynek hangját még nem nyelik el a háromemeletes házak utcasorai, mint most. Csak a hazatérő társzekerek zörgése van még hátra.

Kilenc órakor megzendül a Zapfenstreich. Tizenkét ezreddobos egy sorban végigmasírozik a Károly kaszárnya előtti széles országúton, s veri a takarodót, melynek dobpergését az utcai fiataliság kíséri az ismeretes nótával: „Haza, haza, jó katona! Otthon vár a jó vacsora!“, vagy a másik variációval, ami sokkal elihetőbb: „Kenyeret, kenyeret, kettőt, kettőt. Csontot, csontot, másfél fontot.“ A Neugebäude négy szegletén ellenben trombitaszóval ismétlik a hívogató szót a lovasoknak: mire siető katonák lép-

tei verdesik a járdát. Egy órával később, mikor a színházak záródnak, megindul a kocsiözörej, ekvipázsok, fiákerok robognak végig az utcákon, a gyalogjárók hangosan közlik észrevételeiket a darab fölött, s búcsúznak egymástól, csengetnek a kapukon, ahol ez nem használná, ütik a bot fejével az ajtót; míg a zaj elcsendesültével szóhoz juthat az ábrándos gavallér, ki imádotyjának éjjelizenét ad az ablaka alatt: a cigányok érzékenyen húzzák a Vagabunden-polkát a csendes éjszakában.

De azért még nincs vége a város hangjának.

Éjfél táján megnyílnak a Zrínyi, a Két pisztoly ajtajai, s nyomul előre a magát kimulatott jurátussereg, ott benn hagyva a pipafüstös odúban a kozákokat.

Végül énekelnek az utcán. A legújabb gúnydal ez, melyet stájeris nótára énekelnek:

*„Már Isten néki, / Szokjunk rá, járjunk rá / A német táncra. /  
Úgyis már régen / Rászedtek, rávettek / A szolgáláncra.”*

A danoló csoport az utcát szélteben elfogva vonul végig az Országúton (akkor még így hítták). Közbeesik a szabólegények herbergje. Azok is mulatnak, valami lakomázásuk van, a nyitott ablakon át kihangzik az utcára a nóta:

*„Attila, Lehel, Árpád / Elmúlt dicső unokád!”*

Micsoda? A szabólegények merészkednek Attiláról, Árpádról énekelni! A jurátusok csak azért is német nótára gúnytanak rá a herberg előtt:

*„Als die Schneider Hochzeit hatten / Da waren alle froh /  
Da tranken alle Schneider, / Neunundneuzig Schneider /  
Aus einem Fingerhut, / Aus einem Fingerhut.”*

Erre a gúnydalra a hős szabólegények kirohannak az utcára, s halálra szánt elkéséredéssel kemény verekedést kezdenek a jurátusokkal, aminek talán nibelungi harc lett volna a kimenetele, ha hirtelen dobpergés nem vegyül a zaj közé. Íme, itt közeledik lélekszakadva egy szál városi hajdú, sebes pörgetéssel verve a dobót. Ez azt jelenti, hogy „tűz van!”. Félreverik a harangokat: minden toronyban „bimm, bamm!”, ha egyik elhagyja, a másik folytatja. Erre a jurátusok és szabólegények mind rohannak a hajdú után a tüzet eloltani, ami a publikum dolga.

Így végre elcsendesül a város, csak a dunai malmok pitléinek kepelése s a várost körülvevő mocsarak békamillióinak brekegése tartja ébren az éjszakát, föl-fölriasztva a kaszárnyák előtt strázsáló katona jelkiáltásától, mely a város végéig elhangzik a csendes éjszakában: „abglöst! Halt wert da? Patrol vorbei!”

És most mindennek a szép hangos világnak vége. Csend uralkodik Budapesten.